

Den store Lock-out.

Indledningsforedrag i Nationaløkonomisk Forening.

Af

Professor **Harald Westergaard.**

I Goethes Faust udtaler en Borgermand, at det Bedste han ved paa Søn- og Helligdage er en Passiar om Krig og Mord og Brand, naar nede langt fra os i Tyrkens Land for Alvor paa hinanden fat de tage. Der var vist noget af denne Følelse, der besjælede en stor Del af Danmarks Befolkning, da den store Lock-out brød ud den 24. Maj 1899. For manges Bevidsthed stod denne Krig som et fjerntliggende Anliggende, de ikke skulde have nogen Mening om; det hævdedes jo da ogsaa jævnlig fra den ene Lejr, at Udenforstaaende ikke kunde have nogen Mening derom, og ikke havde andre Pligter end at bevare en streng Neutralitet. Men under det 100 Dages Kejserdømme, Lock-out-en udøvede, lærte man, at Krigen var nærmere end i Tyrkens Land og at den i dybeste Forstand angik hele vort Folk. Derfor er det ogsaa med god Grund, at Nationaløkonomisk Forening har sat denne Sag paa Dagsordenen. Desværre savnes der Materiale til at bedømme et Hovedspørgsmaal: Lock-out'ens økonomiske og sociale Virkninger. Men der er Stof nok til mange andre Betragtninger.

Hvad jeg har at sige i Aften skal jeg i alt væsentligt knytte til den overordentlig interessante Beretning, som nylig er udkommet: »Arbejdsstandsningen af 24. Maj 1899«, og som indeholder Fællesudvalgets og Enighedskammerets Forhandlinger. Sammenholder man denne Beretning med de fra Tid til anden udsendte Manifeste til Publikum, har man et godt Materiale til Belysning af Sagens Gang. Man læser Beretningen med den stigende Spænding, hvormed man følger et Drama, hvori Knuden strammes mere og mere og de optrædende Personer besjæles med større og større Bitterhed, og stedse mere vise Mangel paa Evne til at forstaa hinanden, indtil Dramaet tilsidst ender som et ægte Nutidsskuespil med en skærende Dissonans. Som et Efterspil følger i et Tillæg Resultatet af de langvarige Dagligstueforhandlinger, hvorved det endelig lykkedes de Herrer Bing, Heide og Trier at skaffe et Forligsgrundlag tilveje. Heller ikke under disse Forhandlinger var der Mangel paa oprivende Scener, som hin Dag i August, da Arbejderne vare blevne opskræmmede ved det famøse Udkast til Værkstedesregler, som Arbejdsgiverforeningen kun vilde have opfattet som et »Manuskript til et Udkast i Korrekturafttryk« med en Samling Ønsker og Henstillinger fra forskellige Foreninger og fra enkelte Medlemmer. Det var denne Begivenhed, der lagde en ny lang Akt til Dramaet, saa at det først var spillet tilende i Begyndelsen af September.

Krigens Gang er i frisk Minde. Under de langvarige Forhandlinger i Snedkerfaget, om de opsagte Priskuranter, nedlagde Svendene i 7 jydske Byer Arbejdet. Arbejdsgiverforeningen og de samvirkende

Fagforbund enedes imidlertid om en Ordning, underskrevet 15. April, efter hvilken Svendene i de 7 Byer skulde gaa i Arbejde, men disse nægtede det, under en to Gange prøvet Afstemning. Der blev da erklæret Snedker-Lock-out over hele Landet, uden at dette iøvrigt meddeltes de samvirkende Fagforbund. Den 10. Maj lod Snedkerforbundet foretage en ny Afstemning, der vedtog Overenskomsten af 15. April, og nu faldt Afdelingerne i de 7 jyske Byer tilføje, men samtidig udmeldte Københavns Bygningssnedkere sig af Snedkerforbundet. Arbejdsgiverforeningen svarede ved at udtale, at den betragtede Overenskomsten af 15. April som bortfalden og opstillede samtidig sine berømte 8 Punkter, der bl. a. hævdede Arbejdsgivernes Ret til at lede og fordele Arbejdet, og indeholdt Fordringen om, at fastlønnede Formænd ikke maatte staa i Fagforening, at en eventuel Forhandling skulde omfatte alle under Konflikten hørende Arbejderorganisationer, og at samtlige Arbejdere skulde gaa i Arbejde, hvor de vare beskæftigede ved Konflikten's Begyndelse.

De samvirkende Fagforbund protesterede i en længere Skrivelse, som Arbejdsgiverforeningen opfattede som Krigserklæring, og Følgen blev Lock-out i alle Bygningsfagene og Jernindustrien. Imidlertid betragtede en Del Organisationer dette som et Brud paa Overenskomsten og klagede til det i 1898 oprettede Fællesudvalg til Afgørelse af Arbejdsstridigheder, hvis Formand var Prof. Deuntzer. Sagerne behandledes i Tiden fra den 12. til den 24. Juni og endte med en enstemmig Kendelse, der for 7 af de 9 Sager gik ud paa, at Lock-out'en ikke skønnedes at indeholde Retsbrud, som kunde medføre Erstatning eller Bøde, men derimod

forsaavidt at være i Modstrid med de mellem Parterne sluttede Overenskomster, som Lock-out'en skønnes at være i Uoverensstemmelse med de Forudsætninger, som Klagerne kunde have haft Føje til at gaa ud fra ved Overenskomsterne.

Inden denne enstemmige Kendelse afgaves, havde Udvalget tilbudt sin Mægling, der ogsaa blev modtaget, og nu fulgte en Række interessante Forhandlinger i Tiden fra 1. til 15. Juli. De endte med, at Fællesudvalget sprængtes, idet Prof. Deuntzer nedlagde sit Hverv som Formand. Da var det, at de 3 nævnte Mænd i al Stilhed tog fat for at finde et Forligsgrundlag i væsentlig Tilknytning til Forhandlingerne for Enighedskammeret. Det lykkedes dem at opstille et saadant, der syntes at have gode Chancer for sig. Arbejdsgiverforeningen accepterede det, men Arbejderne's Mistænksomhed var vakt, og Natten mellem den 7. og 8. August vedtog de samvirkende Fagforbunds Hovedbestyrelse efter en stormfuld 9 Timers Debat vel Forliget, men med et Forbehold i Anledning af det omtalte Udkast til Værkstedetsregler, og de møj-sommelige Mæglingsforsøg begyndte paany, samtidig med at Lock-out'en udvidedes betydelig, saaledes til Skræderne og Grovsmedene. Først 5. Septbr. kom endelig Forliget i Stand. Det indeholdt bl. a. Bestem-melsen om, at der skulde søges oprettet en lovhjemlet permanent Voldgiftsdomstol og indrømmede iøvrigt Arbejdsgiverne nogle af de Fordringer, de have op-stillet, uden at give dem Ret paa alle Punkter.

Dette er de rent ydre Omrids. Men søger man nu bagved disse tørre Kendsgerningrr, er der forskel-lige Betragtninger, som paatvinge sig. Det blev efter-

haanden mere og mere klart for Almenheden, at der var en Række Tvistepunkter, som kunde give Anledning nok til Spænding, og at der havde opsamlet sig en saadan Sum af Bitterhed paa begge Sider, at den maatte have Luft. Disse Klager fandt et Udtryk i «de 8 Punkter». Det hed sig ganske vist i Begyndelsen og hævdedes stærkt af Arbejdsgiverforeningens Næstformand, at de kun gjaldt Snedkerne, men i Længden var ingen i Tvivl om, at dette kun var den rent ydre Oprindelse, og hele Hovedslaget kom da ogsaa til at staa om dem. Ingen, der læser den stenografiske Beretning om Fællesudvalgets Forhandlinger, kan være i Tvivl om, at disse Tvistepunkter maatte frem. Og spørger man da atter om Grunden til at alt dette Sprængstof havde samlet sig, da behøver man vel ikke at lede længe. De kraftige Arbejderorganisationer havde allerede længe faktisk været de stærkeste under de fleste smaa Skærmysler, der havde været, medens Arbejdsgiverne i mange Aar havde levet i et Slags Anarki, der i høj Grad svækkede deres Modstandskraft. Intet Under, at Arbejderne i deres Selvfølelse havde ondt ved at trække de rette Grænser, og vel ofte nok paa Værksteder og Arbejdspladser have vist en Mangel paa Selvbeherskelse, som ikke svarede til den vidunderlige Disciplin, hvormed de forstod at gaa ind i Fagorganisationen. Dertil kom den hele Uregelmæssighed i Produktionen i Byggefaget, som netop var paa et Højdepunkt, da Konflikten brød ud. Naar Cobden taler om den Tilstand, hvor to Arbejdsgivere løbe efter en Arbejder, saa var dette ofte Tilfældet her, og under Kampen for at faa Arbejdere maatte disse nødvendig føle sig eneraadende. At det

maatte komme til Konflikt var altsaa givet. Men Spørgsmaalet bliver da, hvorfor Konflikten netop fik denne Form, hvorfor dens Omfang blev saa umaadelig stort, og hvorfor den fik en saa skæbnesvanger Længde. Spørgsmaalet rejser sig med saa meget større Styrke, fordi man, da Striden begyndte, sad inde med et helt Voldgiftsapparat, et Fællesudvalg, bestaaende af syv anerkendt dygtige Mænd, og en Udenforstaaende derfor ganske naturlig spørger, hvorfor man ikke i Tide havde sørget for at udvide dette Udvalgs Kompetence og saaledes forsøgt en fredelig Løsning af Konflikten.

Godt var dette Apparat vel ikke. Baade som Voldgiftsdomstol og som Enighedskammer arbejdede Fællesudvalget tungt og besværligt, og der blev spildt altfor mange Ord paa Forretningsgangen. Jeg troer man kan hævde, at jo mere formløst saadanne Forhandlinger foregaa, jo mere det hele kan faa Præget af en Dagligstuesamtale, desto bedre. Det siger intet, om der under en saadan Forhandling bruges skarpe Ord; det giver Luft for den hengemte Bitterhed; gode Venner kunne jo ogsaa sige hinanden grove Sandheder. Jeg troer, at end ikke en saa heftig Explosion som den, der fandt Sted ved Enighedskamrets Møde den 13. Juli i Anledning af en Artikel i »Demokraten«, kunde gøre varig Fortræd.

Men var Apparatet tungt, saa kunde det dog have virket med langt større Lethed, end det gjorde. For det første maatte man kunne have vundet Tid ved at stemme Fordringerne m. H. t. Tryksager noget ned. I vore Dage har man jo saa mange Midler til hurtig Mangfoldiggørelse, ved Skrivekugle, Hektograf o. s. v., at man ikke behøvede at være i Forlegenhed.

Et stenografisk Referat, dikteret til en Skrivekugle, maatte i stor Fart have kunnet yde det nødvendige. Senere kunde man altid file derpaa og kaste unødvendig Ballast overbord. Men hertil kom Forhold af mere skæbnesvanger Betydning. Uden at ville fornærme nogen, tror jeg at maatte udtale som mit bestemte Indtryk ved Gennemlæsningen af Forhandlingerne, at flere af dem, der mødte for Udvalget, kunde have været bedre Diplomater, og at de kunde have mødt bedre forberedte og med fyldigere Mandat. Man har ved Læsningen af Forhandlingerne et stærkt Indtryk af, at det skortede paa Slagfærdighed, hvert Øjeblik maa man kræve Anstand. Jeg vil ikke give den Beskyldning Medhold, at Arbejdsgivernes Repræsentanter søgte at hale Tiden ud, men det er en Kendsgerning, at disse Betænkningsfrister virkede i den Retning, og at man næppe havde tabt synderlig ved, at Parterne vare blevne nødte til at fremsætte deres Tanker paa en mere formløs og improviseret Maade. Men ogsaa dette spillede dog vel kun en underordnet Rolle. Værre var det, at Parterne vare altfor bundne hjemmefra. Det synes som om der hos Arbejdsgiverne har hersket en saadan Tilfredshed med »de 8 Punkter«, at man slet ikke kunde tænke sig dem anderledes hverken i Form eller Indhold. Det hed sig om disse 8 Punkter, at de skulde »bringes uskadte hjem«, vi have, hedder det Pag. 102, den Forpligtelse at aflevere disse 8 Punkter til vor Generalforsamling »ligesaa rene som vi have modtaget dem«. Et andet Sted hedder det (Pag. 169): »Vi tre Delegerede . . . ere bestemte paa at føre de 8 første Punkter hjem til vor Forening i den Redaktion, hvori de staa her«. Det hjalp ikke at Formanden med

bitter Humor paaviste, at det var fastslaaet, at Punkt 8 uden Realitetstab kunde gaa ud, at Punkt 7 ikke skulde forstaas efter Bogstaven o. s. v., men desuagtet vilde man bevare dem »med Kommaer, Trykfejl og det Hele«. Denne Halsstarrighed vidnede om en mærkelig Mangel paa diplomatisk Evne, og den fremkaldte da fra den anden Side forskellige Modtræk og skarpe Udtalelser, som ikke vare til Gavn, som den, at af de 19 Punkter, hvortil de 8 vare svulmede op, vare de 11 nye ganske uantagelige. Et karakteristisk Vidnesbyrd om den manglende diplomatiske Evne ligger ogsaa deri, at man stadig ikke kunde forstaa Modpartens Tankegang. Dette er en Grundbetingelse forat kunne forhandle med Udbytte.

Det klareste Udtryk fik maaske denne Mangel i Diskussionen om Punkt 15: Bestemmelsen om Drikkeri, Driveri og Tobaksrøgning. At Arbejdernes Repræsentanter under Forhandlingen herom gik lovlig vidt i deres Benægtelser, troer jeg man maa indrømme; men paa den anden Side maatte man ogsaa kunne forstaa, hvor vanskeligt det var for disse Mænd at bringe dette Punkt hjem til deres Kampfæller netop i den Form det havde, medens Heide, Bing og Trier senere med Behændighed fandt et passende Udtryk for ganske den samme Tanke.

Men det egentlig store Misgreb laa i selve den store Lock-out. Det var et Misgreb, at man saaledes med et Slag udvidede Krigen fra et forholdsvis lille Omraade til en hel Række af Fag, hvori der slet ingen aabenbar Strid var, og som derfor med rette maatte regne sig for overfaldne, hvad jo ogsaa Voldgiftskendelsen gav dem Medhold i. Den Manøvre, man

her foretog sig, var noget ganske lignende, som da for nogle Aar siden det store »Umsturzvorlage« paa engang smeltede alle Arbejderpartier i Tyskland sammen og fjernede al spirende Uenighed imellem dem. Dertil vilde man vel svare, at man var nødt til at erklære Krig over hele Linjen, fordi Arbejderne gennemgaaende have lettere ved at føre Guerillakrig end Arbejdsgiverne. Ganske vist; men Spørgsmaalet er da ganske simpelt, om man ikke kunde have faaet Sommerens Forhandling uden Krigen. Det er kendeligt at mærke ved at læse Beretningen, hvorledes Arbejdernes Repræsentanter netop paa Grund af Lock-out'en kom i en stigende Bitterhed, der hæmmede Forhandlingen. En af Arbejdernes Repræsentanter sagde træffende (se p. 147) at det vilde være i høj Grad vanskeligt under Trykket af Lock-out'en at blive enige om noget Nyt. Her er jeg netop ved Hovedspørgsmaalet. Hvorfor prøvede man ikke at faa Klagepunkterne behandlede uden Lock-out? Hvorfor kunde man ikke have faaet en Fællesforhandling under en eller anden Form mellem Tillidsmænd fra begge Sider, der drøftede alle Klagepunkterne og søgte at finde Udveje til bedre Tilstande? En saadan Forhandling vilde vanskelig være bleven nægtet. Der kunde man uforbeholdent sige hinanden drøje Sandheder, indtil man var rystet sammen. Man kunde have indkaldt Klager og Forslag fra begge Sider og prøvet dem i al Ro. Man kunde have faaet et fuldstændig statistisk Overblik over alle disse Klager. Man kunde have undersøgt om det forholdt sig saaledes, at Fagforeningerne tvang Arbejderne til ikke at tjene for meget ved Akkorderne, eller om det var sandt, at Arbejderne

vare uvillige til at lade andre komme til under en Akkord, og hvad Grunden var dertil o. s. fr.

Nu vil man vel indvende, at en saadan Forhandling vilde have været frugtesløs, og man vilde da til Syvende og sidst alligevel have faaet Lock-out. Dette er muligt, men det er ikke bevist, og det var netop det, der skulde bevises; at føre dette Bevis var den eneste Vej at gaa, naar man vilde erhverve sig den moralske Ret til at erklære Lock-out. Der er jo blevet talt og skrevet meget om Retten for Arbejdsgivere eller Arbejdere til at nedlægge Arbejdet. Det er blevet hævdet atter og atter, at Arbejdsgiverforeningen i dybeste Alvor gik til Lock-out'en, og dermed mener man at have fastslaaet dens Berettigelse. Men dette er ikke nok. Man maa ikke glemme, at der er en tredie Part, hvis Interesse først og fremmest skal varetages, og det er Samfundet. Kan man overbevise Samfundet om, at en Lock-out er nødvendig, da er Sagen indtraadt i et helt nyt Stadium. Landets Borgere have lært i Sommer, at en Krig som den, vi have oplevet, ikke foregaar langt herfra, i Tyrkens Land, men at den berører os alle dybt. Det er i Samfundets Tjeneste, at Arbejdsgiveren, saa vel som Arbejderen staar; Samfundet er den Højesteret, som begge disse Parter maa bøje sig for. Det er dette Arbejdsgiverne have forsømt at tage i Betragtning, og som for den Sags Skyld Arbejderne paa deres Side tidt nok have glemt. At man i Sommer forsømte at gaa denne Vej, at man med andre Ord benyttede Selvtægt, var et skæbnesvangert Misgreb.

Man skulde altsaa efter min Opfattelse have prøvet en indgaaende Forhandling mellem de to Parter, jo

enigere og bestemtere Arbejdsgiverforeningen under en saadan Forhandling kunde staa med Hensyn til alle billige Fordringer, desto større Indflydelse vilde den have faaet. Hvad den opnaaede, vilde maaske paa Papiret tage sig mindre ud, end hvad der kæmpedes for i Sommer. Men det vilde have den store Fordel at være fredelig Landvinding. Et magert Forlig er bedre end en fed Proces. Og maaske var Forliget ikke blevet saa magert. Der var en hel Række vigtige Spørgsmaal, som man kunde være kommet ind paa, og som kun strejfedes under Forhandlingen i Sommer, f. Ex. Lærlingspørgsmaalet, Opsigelsesfristen, Spørgsmaalet om Fagforeningsmedlemmer bør have højere Løn end Ikke-Medlemmer (p. 171), hvad en af Arbejdernes Repræsentanter tog Ordet for, men som maaske nærmest vilde være til Arbejdsgivernes Fordel. Og samtidig med, at man saaledes forhandlede med Arbejderne, kunde man have styrket Sammenholdet indtil ved f. Ex. at bekæmpe Smudskonkurrencen og i det Hele gøre Produktionen mere jævn og stabil.

Hvis nu Arbejdernes Repræsentanter viste sig ganske umedgørlige under en saadan Forhandling, og det maatte være indlysende for alle retsindige Mænd, at Tilstanden var skadelig for Samfundet, da var der opnaaet to Ting. For det første var det givet, at der virkelig var en Strid over hele Linien. Det enkelte Fags Arbejdere kunde ikke, naar Lock-out'en erklæredes, hævde, at der ikke havde været nogen Strid. Men vigtigere end dette var, at man havde vundet den moralske Ret til at prøve Lock-out'en som det sidste Nødmiddel, efterat alle fredelige Midler vare forsøgte. Da havde man ført Sagen gennem alle Instanser.

Nu er imidlertid Lock-out'en en fuldbyrdet Kendsgerning, og snarere end at spørge om Retsgrundlaget kunde man maaske have Grund til at spørge, om Lock-out'en har haft den ønskede Virkning, eller om det hele maa siges at være en mislykket Operation? Jeg ser mig ikke i Stand til at udtale mig nærmere derom, men maa overlade Diskussionen i Aften at kaste Lys derover. Spørgsmaalet er jo meget mangesidigt. Den hjemlige Industri, Byggefaget, maatte, naar Lock-out'en var omme, faa fuldt op at gøre, men netop derfor vilde den faa lignende Vanskeligheder at kæmpe med som før Lock-out'en, maaske endda øgede derved, at Arbejderne nu følte sig som den forurettede Part, og disse Vanskeligheder smitte let de andre Fag. Det skulde glæde mig af Hjertet, om de Sagkyndige turde udtale, at Tilstanden er bleven bedre. At den ikke er helt god endnu, maa vi vel alle være enige om; Formerstriken varsler ikke godt.

Dette Spørgsmaal er iøvrigt netop derved saa meget mere indviklet, fordi de vundne Fordele dog skal afbalanceres med Omkostningerne. Tør man f. Ex. gaa ud fra, at den Industri, der arbejder med Udlandet for Øje, ikke er gaaet svækket ud af Kampen, saa at den staar i Fare for at miste, hvad den har erobret af det udenlandske Marked. Og dette er ikke de eneste Tab, der kan tænkes. Det vil selvfølgelig altid mærkes, selv i et saa rigt Land som Danmark, naar der føres en saa langvarig Kamp som den i Sommer. Mange have maaske undret sig over den Lethed, hvormed Saarene have lukket sig igen, men vi have i Virkeligheden endnu aldeles intet Overblik over, hvilke kroniske

Svaghedstilstande denne Kamp vil efterlade i Samfundslivet.

Men naar det altsaa paa Forhaand maa stille sig som et tvivlsomt og vanskeligt Spørgsmaal, om Vinding og Tab dække hinanden, og naar dette Spørgsmaal formodentlig vil stille sig ligesaa vanskeligt ved kommende Konflikter, saa maa jeg maaske til Slutning udtale det Haab, som jeg tror bliver delt af en stor Mængde Mennesker i vort Samfund, og det er dette, at denne Lock-out maa blive den sidste og den eneste i Danmarks social-økonomiske Historie. Jeg tvivler ikke om, at Arbejdsgivernes ledende Mænd, med al deres Mangel paa diplomatisk Evne, med al den Halsstarrighed, som lagde sig for Dagen, have handlet i Overbevisning om, at det hele var til Samfundets Bedste, og at deres egen Forening var det rette Forum til Afgørelse af Spørgsmaalet om Lock-out'en; men jeg haaber ogsaa, at de have lært noget af Sommerens Felttog, og hvis jeg har Ret heri, lad mig da slutte med at minde om det Eventyr, vi alle kende, hvor Kragerne vilde hjælpe lille Gerda at finde Kay, og gik udenfor deres Kompetence ved at bryde ind til Prinsen og Prinsessen. Det gik endda ganske godt. Prinsen og Prinsessen roste Kragerne for deres Iver og sagde, at de var slet ikke vrede paa dem, »men de skulde dog ikke gøre det oftere«.